

Tyska soldater bäst

I *Frontsoldaten* gör en amerikansk historiker ett försök att beskriva hur kriget uppfattades av den stora majoriteten tyska soldater, de nära 20 miljoner man som inte var högre officerare. Per-Olof Bolander anmäler.

Den tyska arméns insats under andra världskriget har inte varit helt lätt att hantera för eftervärlden. De tyska truppen var, med jämna odds, generellt överlägsna i strid. Den nazistiska regimen var en studie i grymhet och ondskas.

Saklitteratur

Stephen G Fritz:
Frontsoldaten

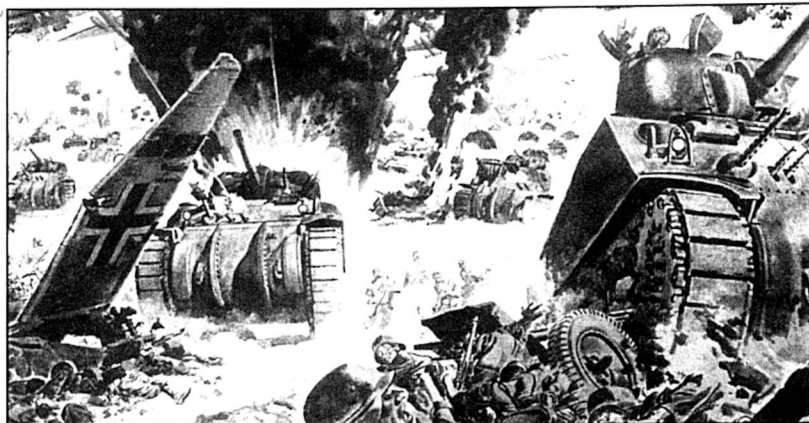
The German Soldier in World War II
University Press of Kentucky, 1995

En radikalt pacifistisk tolkning ligger nära till hands: en god soldat är alltid en slags nazist. För samhällen som accepterar behovet av en krigsmakt och därmed soldater och som av tradition hyllar militära bedrifter har den tolkningen naturligt nog varit svårsmält.

I populärkulturen har två schablonbilder dominerat. I den ena dras en klar gräns mellan soldaten och nazisten. Soldaten föraktar nazismen men är en slav dels under det politiska förtrycket, dels under en hedervärd men missriktad plikt-känsla. Hans militära duglighet står i omvänd proportion till hans nazisym-patier. Soldaten har mer gemensamt med sina allierade kolle-gor än med nazisten. Hans nederlag beror på nazistisk inkom-petens i högsta ledningen.

Robotaktigt fanatiska

I den andra schablonbilden ut-malas den tyska armén tvärtom som en nazistiskt präglad krigs-maskin där soldaterna är robot-aktigt fanatiska och rikligt utrusta-de med det senaste i vapenväg. De trycks oslagbara men framgångs-rikt illu-sorisk, vilket bevisas i film ef-ter film där allierade soldater, tack vare sin individualism och sitt demokratiska sinne-lag, till slut mejar ner de tyska robotarna. Ty dessa saknar den äkte soldatens fantasi och uthållighet, de är bara

Långt från statistik och kartor. För landsern var kriget något han inte hade bett om eller kunde kontrollera, en kraft som slet honom ur det normala livets tid och rum och utsatte honom för prövningar han insåg skulle märka honom för livet om han alls överlevde. (Målning av Albert Dorne, 1942)

den nazistiska aggressionens lobo-tomerade verktyg.

Militärhistorisk forskning visar klart att "robot-schablonen" på flera punkter är genomfalsk. De tyska förbandens kvalitéer bestod inte främst i överlägsen teknologi och automatisk lydnad. Istället var de tränade att agera självständigt i mindre enheter. Deras förmåga att improvisera och snabbt inlemma nya rekryter i gruppen möjliggjorde det sega motståndet under de sista krigsåren. Den tyska vapenindustri-n var avancerad men hade ingen chans att matcha de allierades ka-pacitet. Mekaniserade enheter kon-centrerades till blixkriget som in-ledningsvis firade triumfer men kriget igenom förblev den tyska arméns dominerande kraftkälla - hästen.

Soldatskildringar

Att bestämma inslaget av nazis-tisk ideologi hos soldaterna är be-tydligt svarare. Om armén som in-stitution uppbyren av officerskären kan sägas att den visserligen inte helt identifierade sig med nazis-men men att den än mindre gene-rellt kan kallas anti-nazistisk.

I *Frontsoldaten* gör en ameri-kansk historiker ett försök att be-skriva hur kriget uppfattades av den stora majoriteten soldater, de nära 20 miljoner man som inte var högre officerare. Med soldaternas egna skildringar som utgångspunkt vill Stephen Fritz skriva den tyske infanteristens - *der Landsler* - var-

dagshistoria underifrån.

Har är kriget inte statistik och kartor utan förfrusna fingrar och rykande inälvor. Landsern liknar här i det mesta den evige soldaten; oron över dem där hemma, fruktan växlande med fatalism inför det överhängande dödsdömet, kamrat-skapets oerhörda betydelse för stridsmoral och självrespekt. För landsern var kriget något han inte hade bett om eller kunde kontrol-lera, en kraft som slet honom ur det normala livets tid och rum och utsatte honom för prövningar han insåg skulle märka honom för livet om han alls överlevde.

De tyska förbandens kvalitéer bestod inte främst i överlägsen teknologi och auto-matisk lydnad. Istället var de tränade att agera självständigt i mindre enheter.

Samtidigt gav kriget en förhöjd livskänsla. Att förlora sig i strids-raseri, att vara utsländad åt natur och väder, att se världen och se den gå under. Kriget var både hel-vete och storslaget äventyr.

Reaktionerna är klassiska. Om de ändå framträder med en sällsynt intensitet och skärpa torde det bero på att landserns villkor var extre-ma. För fyra av fem tyska soldater var kriget liktydigt med östfron-ten, ett krig vars dimensioner i av-stånd, förstörelse och grymhet överträffar kanske allt i historien. Här suddades gränsen mellan krig och mord ut. Stephen Fritz hävdar att landserns ideologiska medvetenhet har underskattats. Han ser en klar tendens att rättfärdiga handlingar med nazistisk raslära och hämta kraft att utstå vidrig-heter ur nazistisk ideologi. Land-sern var en god soldat inte minst för att han slogs för något han trodde på: nazismen.

Fritz står alltså på Goldhagens sida i den hätska debatten om tysk-arnas skuld? Nej, för enligt Fritz var soldatnazismen inte i första

hand antisemitisk. Vad soldaterna attraherades av i nazismen var löf-tet om en samhällsgemenskap där klassklyftorna överbrygades och varje man uppskattades efter sin insats. Det var den av nazisterna mytologiserade frontgemenskapen i första världskriget som skulle bli norm för samhället.

Lockande vision

Efter Weimar-republiken sociala oro och ekonomiska kaos var det en lockande vision, som Hitler tycktes på väg att förverkliga med effektiva åtgärder mot arbetslösheten. Men till den sociala visionen hörde en hotbild: österns horder anförda av den judisk-bolsjeviska kon-spirationen.

På östfronten kom denna hot-bild, som för de flesta dittills spelat en sekundär roll, att aktualise-ras med fruktansvärda verkningar. Det kan tyckas osmakligt att tala om de tyska soldaternas chock över förhållandena i Sovjet - de bidrog ju inte precis till det lokala välbefinnandet - men en sådan re-aktion tycks ha varit vanlig. Det nazistiska rashatet erbjöd en för-klaring, och en lösning, som alltför många soldater under trycket av krigets påfrestande anamade.

Empiriska problem

Intuitivt kan man tycka att Fritz ger en mer realistisk bild än Gold-hagen, men det måste sägas att han har svårt att underbygga den på ett övertygande sätt. Mentalitetshistoria "underifrån" är empiriskt mycket besvärlig. I Fritz fall handlar det om att göra en övergripande analys av tyska soldaters upplevelser utifrån deras egna berättelser.

I framställningen blandas brev, dagboksanteckningar, självbiografi-er och t o m romaner av veteraner utan att Fritz redovisar hur han löst tolkningsproblemen sådana kallar medför. Om *Frontsoldaten* alltså inte kan sägas väga tungt som historievetsenskapligt verk har boken ändå ett värde som vittnes-börd om hur tyska soldater för-sökte uttrycka en verklighet som tycktes omöjlig att leva med. Bo-ken dominerar av citat, och det var inte robotar som skrev.

PER-OLOF BOLANDER

Det glömda vinet

Det var en gång en vin-bonde vid namn Tou-chais, som strax efter franska revolutionen slog sig ner i Tigné. Han hade kommit över en gammal adelsegendom och började nu odla vin, mesta-dels enkla vita och röda bords-viner. Det dröjde inte länge för-rän Touchais kom på att det också gick att göra underbart söta och fina viner av mycket mogna och koncentrerade Che-nin Blanc-druvor.

Matkultur

Han sparade några hundra läd-er varje år det var soligt och på det sättet fortsatte det genom generationerna. Man grävde ut allt fler källarvalv för att få plats. 1910 smakade man av na-gra av de äldsta årgångarna från början av 1800-talet och upp-täckte att de var fantastiskt bra! Det verkade rent av som att de tjänade på att ligga till sig 50-100 år.

Kriget kom och man murade igen källarna. Det skulle dröja fram till 1970 innan man öpp-nade dem igen. Under tiden hade Touchais i närheten grävt nya källare och börjat fylla på med vin.

Moulin Tochais viner har en mycket frisk och härlig syra.

Fram tills för cirka 15 år sedan, i början av 80-talet, var det inte många som visste om vad som döljde sig nere underjorden. Men sjätte generationens Tou-chais, en gammal man, träffar en viss Alex under en middag. Det visar sig att Alex, som är ekonom och skattejurist, är mycket intresserad av gamla fina viner.

Touchais talar något an-språkslöst om sin källare och ber Alex titta in om han har vä-garna förbi. När Alex kommer på besök finner han den största vinskatt han kunnat tänka sig. Han börjar en kort tid därefter förmedla Touchais viner till ö-mvärlden och det blir succé! 1980 var samlingen uppskattad till ca 2,5 miljoner flaskor, med årgångar från 1869 och framåt.

Moulin Tochais viner har en mycket frisk och härlig syra som alltid finns kvar mer eller mindre i vinet tills gamla dagar. Det är därför det är så långlivat. En an-nan nyckel till framgången fin-nar man i noggrannheten. Det tillverkas bara de absolut goda åren, ungefär vart tredje blir det en Moulin Touchais. Övriga är tillverkar man enkla viner av Cabernet Franc och Oroslot.

Toppåren anses vara 1870, 1921, 1937, 1947, 1959, 1964, 1971 och 1985 väntas bli en mycket god årgång. I det ordi-narie sortimentet finner vi 1984, som för övrigt skiljer sig från den förra leveransen 1984 då dessa druvor plockades två veckor senare och är mer kon-centrerade.

LINNÉA HANSSON

Lindströms kommentarer

A SA FORT JAG HAR SEMESTER FÅR JAG DÅLIGT SAMVETE MOT AKTIEÄGARNA!

© LINDSTRÖM/Penta/Rea